पुणा International School

Shree Swaminarayan Gurukul, Zundal

SUMMATIVE ASSIGNMENT -3	
GRADE-**VI**	SUBJECT – SANSKRIT
SYLLABUS – LESSON-9-10	

अपठित-अवबोधनम

प्र-1 अधोदतं प्रत्येकं अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान उत्तरत लिखत-

अथ निरन्तरं वर्धमानेन प्रदूषणेन मानवजातिः विविधैः रोगैः आक्रान्ता दृश्यते। वैज्ञानिकाः अस्याः प्रदूषणसमस्यायाः समाधाने दिवानिशं प्रयतन्ते, किन्तु यावत् देशस्य जनता पर्यावरणस्य रक्षणे कृतसङ्कल्पा न भविष्यति, तावद् इयं समस्या तथैव स्थास्यति। जनैः सम्यग्ज्ञातव्यं यत् पर्यावरणस्य रक्षणे अस्माकं रक्षणं भविष्यति। एतदर्थं स्थाने स्थाने वृक्षाः रोपणीया वनानां छेदनं रोद्धव्यम्। पवनः शुद्धः भवेत् तदर्थं प्रयत्नः करणीयः

प्र-1-.उपर्युक्त गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत? (उपर्युक्त गद्यांश का उचित शीर्षक लिखिए।)

उ-- पर्यावरणम्

प्र-2- निरन्तरं वर्धमानेन प्रदूषणेन का विविधैः रोगैः आक्रान्ता दृश्यते? (लगातार बढ़ते हुए प्रदूषण से कौन विविध रोगों से पीड़ित दिखाई देती है?)

उ-- मानवजातिः

प्र-3-के प्रदूषणसमस्यायाः समाधाने दिवानिश प्रयतन्ते ? कौन प्रदूषण की समस्या के समाधान में दिन-रात प्रयत्न कर रहे हैं ?

उ-- वैज्ञानिकाः

प्र-4-कस्य रक्षणे अस्माकं रक्षणं भविष्यति ? किसके रक्षण से हमारा रक्षण होगा ?

उ--पर्यावरणस्य।

प्र-5- स्थाने-स्थाने के रोपणीया कर्त्तव्यम् ? स्थान-स्थान पर किनका रोपण करना चाहिए ?

उ-- वृक्षाः

2-नदी-तीरे अस्ति एकः वट-वृक्षः। एकः अल्पज्ञः बालकः तस्य छायायाम् उपविष्टः। पश्यतिएकस्याम् लतायाम् विशालानि कालिन्द-फलानि सन्ति । सः चिन्तयति-अहो विचित्रम्! सुकोमलायाम् लतायाम् दीर्घानि फलानि,

विशाले वट-वृक्षे च लघूनि पुष्पाणि सन्ति । नूनम् एव ईश्वरः मन्दमतिः मूर्खः च। एवम् चिन्तयन् सः वृक्षस्य अधः तिष्ठति स्म। तदैव एकम् सुकोमलम् पुष्पम् तस्य शिरसि पतति। सः विचारयति-यदि एतस्मिन् वृक्षे विशालम् फलम् स्यात् तर्हि अद्य मे शीर्षम् भग्नम् भवेत्। सौभाग्येन अहम् सकुशलः अस्मि। ईश्वरः यत् करोति शोभनं करोति। ननु मूर्खः अहम्, न तु ईश्वरः।

I. एकपदेन उत्तरत।।

1. वटवृक्षः कुत्र अस्ति?

2. विशालानि फलानि कस्याम् सन्ति ?

3. वटवृक्ष कीदृशानि पुष्पाणि?

4. बालकः कीदृशः अस्ति?

II. एकवाक्येन उत्तरत

अन्ततः बालकस्य ईश्वरविषये किं मतम् ?

III. यथानिर्देशम् उत्तरत।

1. 'दीर्घानि फलानि'–अत्र किं विशेषणम्?

2. (क) भवेत् = ... धातुः, ... लकारः, ... पुरुषः, ... वचनम्

(ख) लतायाम् = ... विभक्तिः .... वचनम्।

(ग) तदा + एव = ...

3. बहुवचने परिवर्त्य लिखत

(क) विशालम् फलम् = ...

(ख) एतस्मिन् वृक्षे = ...

(ग) अहम् मूर्खः = ...

IV. 'नदीतीरे अस्ति एकः वट-वृक्षः, इति वाक्ये 'अस्ति' क्रियापदस्य कर्ता कः?

प्र–2 निर्देशानुसारं परिवर्तनं कुरुत-

यथा- अहं क्रीडामि।	–	(बहुवचने)	–	<u>वयं क्रीडामः।</u>
(क) अहं नृत्यामि।	–	(बहुवचने)	–	<u>वयं नृत्यामः</u>
(ख) त्वं पठसि।	–	(बहुवचने)	–	<u>यूयम् पठथ</u>
(ग) युवां गच्छथः।	–	(एकवचने)	–	<u>त्वं गच्छसि</u>
(घ) अस्माकं पुस्तकानि।	–	(एकवचने)	–	<u>मम पुस्तकम्</u>

(ङ) तव गृहम्। – (द्विवचने) – युवयोः गृहे

प्र–3 कोष्ठकात् उचितं शब्दं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क) अहम् पठामि। (वयम्/अहम्)
(ख) युवाम् गच्छथः। (युवाम्/यूयम्)
(ग) एतत् मम पुस्तकम्। (माम्/मम)
(घ) युष्मान् क्रीडनकानि। (युष्मान्/युष्माकम्)
(ङ) आवाम् छात्रे स्वः। (वयम्/आवाम्)

प्र–4 मञ्जूषातः पर्यायवाचिपदानि चित्वा लिखत-

रविः	वस्त्राणि	जर्जरम्	अधिकम्	पृथ्वी	पिपासा

वसनानि	वस्त्राणि
सूर्य	रविः
तृषा	पिपासा
विपुलम्	अधिकम्
जीर्णम्	जर्जरम्
धरित्री	पृथ्वी

प्र-5उपयुक्तकथनानां समक्षम् 'आम्' अनुपयुक्तकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत-

यथा- कृषकाः शीतकालेऽपि कर्मठाः भवन्ति।	आम्
कृषकाः हलेन क्षेत्राणि न कर्षन्ति।	न
(क) कृषकाः सर्वेभ्यः अन्नं यच्छन्ति।	आम्
(ख) कृषकाणां जीवनं कष्टप्रदं न भवति।	न
(ग) कृषकः क्षेत्राणि सस्यपूर्णानि करोति।	आम्

(घ) शीते शरीरे कम्पनं न भवति।	न
(ङ) श्रमेण धरित्री सरसा भवति।	आम्

प्र-6 मञ्जूषातः विलोमपदानि चित्वा लिखत-

धनिकम्	नीरसा	अक्षमम्	दुःखम्	शीते	पार्श्वे

सुखम्	दुःखम्
दूरे	पार्श्वे
निर्धनम्	धनिकम्
क्षमम्	अक्षमम्
ग्रीष्मे	शीते
सरसा	नीरसा

प्र–7-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

(क) कृषकाः केन क्षेत्राणि कर्षन्ति?

उत्तर– कृषकाः हलेन कुदालेन च क्षेत्राणि कर्षन्ति।

(ख) केषां कर्मवीरत्वं न नश्यति?

उत्तर– कृषिकाणां कर्मवीरत्वं न नश्यति।

(ग) श्रमेण का सरसा भवति?

उत्तर– श्रमेण धारित्री सरसा भवति।

(घ) कृषकाः सर्वेभ्यः किं किं यच्छन्ति?

उत्तर– कृषकाः सर्वेभ्यः शाकम्, अन्नम्, दुग्धम् च यच्छन्ति।

(ङ) कृषकात् दूरे किं तिष्ठति?

उत्तर– कृषकात् दूरे सुखम् तिष्ठति।

प्र-8-उचितपदैः वाक्यनिर्माणं कुरुत-

मम	तव	आवयोः	युवयोः	अस्माकम्	युष्माकम्

यथा- एषा मम पुस्तका।

(क) एतत् मम गृहम् ।

(ख) आवयोः. मैत्री दृढा ।

(ग) एषः तव विद्यालयः।

(घ) एषा युवयोः अध्यापिका ।

(ङ) भारतम् अस्माकम् देशः ।

(च) एतानि युष्माकम् पुस्तकानि

प्र-9-वाक्यानि रचयत-

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
(क)	त्वं लेखं लेखिष्यसि।	युवां लेखे लेखिष्यथः।	यूयं लेखनि लेखिष्यथ।
(ख)	अहं वस्त्रं धारिष्यामि।	आवाम् वस्त्रे धारयिष्यावः	वयं वस्त्राणि धा रयिष्यामः।
(ग)	अहं पुस्तकं पठिष्यामि।	आवाम् पुस्तके पठिष्यावः।	वयं पुस्तकानि पठिष्यामः।
(घ)	सा फलं खादिष्यसि।	ते फले खादिष्यथः।	यूयं फलानि खादिष्यथा।
(ङ)	मम गृहं सुन्दरम्।	आवयोः गृहं सुन्दरम्।	अस्मांक गृहं सुन्दरम्।
(च)	त्वम् गमिष्यसि।	युवां गमिष्यथः।	यूयं गमिष्यथ।